

İKİNCİ QARABAĞ MÜHARİBƏSİNİN AZƏRBAYCAN-TÜRKİYƏ MÜNASİBƏTLƏRİNƏ TƏSİRLƏRİ

UOT 327; 930.22
DOI:10.30546/3006-0346.2024.1.79.73

ÜZEYİR MUSTAFAYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının dissertantı

E-mail: u.mustafayev@konullu.az

Giriş

İkinci Qarabağ müharibəsində Türkiyə Azərbaycanı siyasi, diplomatik, texniki və hərbi dəstək verməklə Azərbaycanın tarixi qələbəsində mühüm rol oynadı. Son illər müdafiə sənayesində böyük irəliləyişlər əldə edən Türkiyə ilə inkişaf etdirilən hərbi əməkdaşlıq Azərbaycana ciddi qazanclar gətirmiş, Türkiyə istehsalı olan İHA/SİHA-ların müharibə dövründə səmərəli istifadəsi Azərbaycanın müharibədə qalib gəlməsində çox təsirli olmuşdur. Birinci Qarabağ müharibəsi zamanı Türkiyə Ermənistanı işğalçı dövlət kimi tanıyan və sərhədlərini bağlayan ölkə olsa da, həmin dövrün şərtlərini nəzərə alaraq Azərbaycana hərbi dəstək verə bilmədi. İkinci Qarabağ müharibəsində Azərbaycana verdiyi konkret dəstək Azərbaycanın 30 il ərzində işğal altında olan torpaqlarını azad etməsinə böyük töhfə verdi. Ona görə də İkinci Qarabağ müharibəsi Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərində mühüm qovşaq oldu.

Əsas hissə

Demək olar ki, Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra 20 ildən artıqdır ki, iki ölkə arasında münasibətlər emosional və ideoloji cəhətdən gərgin olub. Lakin bu gün Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri ideoloji ölçüdə silinib. İki ölkə arasında əlaqələr ciddi layihələrlə möhkəmlənərək institutlaşmağa başlayıb və strateji tərəfdaşlıq əsasında inkişaf etdirilib.

Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərini ümumiləşdirsək, görmək olar ki, iki ölkə arasında münasibətlər Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra intensivləşməyə başlayıb. Azərbaycan ilə Türkiyə arasında etnik, dini və mədəni bağlara görə dostluq münasibətləri yaranıb. Bu əlaqələrdən başqa, iki ölkə bir-biri üçün geosiyasi baxımdan böyük əhəmiyyət kəsb edir. İki ölkə arasında münasibətlərdə ara-sıra qopmalar olsa da, xüsusilə son on ildə strateji tərəfdaşlıq əsasında inkişaf etməyə başladığını söyləmək olar. İkinci Qarabağ müharibəsi münasibətlərdə mühüm qovşaq olub və Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinin yeni mərhələsi hesab olunur (3,s.14-19).

27 sentyabr - 9 noyabr 2020-ci il tarixləri arasında baş vermiş İkinci Qarabağ müharibəsi Rusiya Fede-

rasiyasının müdaxiləsi ilə başa çatıb. Müharibənin sonunda Ermənistan ağır məğlubiyyətə uğradı və Azərbaycan böyük qələbə qazandı. Üçtərəfli Bəyanat Rusiya Federasiyasının vasitəçiliyi ilə noyabrın 9-dan 10-na keçən gecə Azərbaycan Respublikasının və Rusiya Federasiyasının prezidentləri və Ermənistanın baş naziri tərəfindən imzalandı. Bu bəyanatın imzalanması ilə Azərbaycan 30 il müddətində Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən qanunsuz olaraq nəzarətdə saxlanılan torpaqları işğaldan azad etdi. Lakin bəyanatın üç dövlət tərəfindən imzalanmasına baxmayaraq, Türkiyənin sözügedən prosesdə tərəf kimi Azərbaycanın yanında olması həqiqətdir. Çünki müharibənin sonu yaxınlaşdıqca Türkiyənin xarici işlər naziri, müdafiə naziri və digər yüksək rütbəli siyasi-hərbi məmurlar qısa müddət ərzində dəfələrlə Bakıya gəlmiş, Türkiyə prezidenti R.T.Ərdoğan Rusiya Federasiyasının prezidenti V.Putinlə telefon danışıqları aparmışdır. Baş tutan bu proseslərin sonunda bəyanatın mətni razılaşdırılmış və tərəflər arasında imzalanaraq cəmiyyətə təqdim olunmuşdur (1, s. 67).

Bəyanat imzalandıqdan dərhal sonra ölkə başçısı xalqa müraciət edərək üçtərəfli bəyanatın tarixi sənəd olması və Ermənistan üçün kapitulyasiya aktı hesab olunduğunu bildirib. Müraciəti zamanı ölkə başçısı vurğulayıb ki, bu sənəd Ermənistanın hərbi məğlubiyyətinin yekun ifadəsi və problemin həllində "son nöqtə"dir. Paşinyan isə həmin gün verdiyi açıqlamada müqaviləni imzalamalı olduğunu bildirib. Qələbədən sonra İlham Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdoğan arasında telefon danışıqları olub və bir-birlərini təbrik ediblər. Ölkə başçısı siyasi və mədəni dəstəyə görə prezident R.T.Ərdoğanı və türk xalqına minnətdarlığını bildirib.

Rusiya Federasiyasının hazırlayıb razılaşdırdığı müqavilə mətnində Türkiyənin adı çəkilməsə də, Azərbaycan prezidentinin və Türkiyənin verdiyi açıqlamalarda postmüharibə dövründə bölgədə türk əsgərlərinin də iştirak edəcəyi bildirilib. Bu, bəzi mübahisələrə səbəb olsa da, bir müddət sonra Rusiya Federasiyası türk əsgərlərinin Azərbaycanın işğaldan azad etdiyi ərazilərdə xidmət edəcəyini bildirdi. Daha sonra Rusiya nümayəndə heyətinin ikitərəfli təmas-

lar üçün Ankaraya getməsi Moskva rəhbərliyinin də Türkiyənin bu prosədə iştirakını qəbul etdiyinə işarə kimi qiymətləndirilib. Azərbaycan və Türkiyə arasında hərbi əməkdaşlığın hüquqi əsasını 2010-cu ildə imzalanmış “Türkiyə Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında Strateji Tərəfdaşlıq və Qarşılıqlı Yardım Sazişi” təşkil edir. Bu müqavilənin ən mühüm xüsusiyyəti imzalayan tərəflərdən birinə üçüncü tərəfin hücumu zamanı birgə hərbi dəstəyin təmin edilməsidir. 2020-ci il noyabrın 17-də Türkiyə Böyük Millət Məclisində keçirilən danışıqların yekunu üzrə Azərbaycan ilə Türkiyə arasında 2010-cu ildə imzalanmış Strateji Tərəfdaşlıq və Qarşılıqlı Yardım Sazişinə əsasən, Azərbaycana türk əsgərlərinin göndərilməsi barədə qərar qəbul edilib. Bu qərarla Türkiyənin Rusiya Federasiyası ilə quracağı orta mərkəzdə Azərbaycan tərəfindən müəyyən ediləcək yerdə və mərkəzin fəaliyyətində Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin şəxsi heyətinin fəaliyyət göstərməsi təmin edilib (6, s.34-44).

Birgə bəyanatın beşinci maddəsində göstərildiyi kimi Qarabağda dislokasiya olunacaq sülhməramlıların missiya işinə nəzarət etmək üçün Birgə Monitoring Mərkəzi fəaliyyətə başlamalıdır (30 yanvar 2021-ci ildə fəaliyyətə başlayıb). Bəyanat imzalandığı gündən Rusiya ilə Türkiyə arasında sözügedən Birgə Monitoring Mərkəzinin yaradılması və bu çərçivədə hərbi-diplomatik məmurların təyinatı ilə bağlı danışıqlar aparılıb. Bu görüşlərdə mərkəzin yeri, mərkəzdə iştirak edəcək türk və rus hərbiçilərinin sayı, bu şəxslərin səlahiyyət bölgüsü kimi məsələlər müəyyənləşdirilib. Birgə Monitoring Mərkəzi və mərkəzin fəaliyyəti ilə bağlı danışıqlar zamanı Türkiyə və Azərbaycan daim məsləhətləşmiş və ümumi maraqlarına uyğun ən optimal qərarların qəbulu üçün səy göstərmişlər. Türkiyə ordusunun rəsmilərinin mərkəzdə olması əslində Türkiyə ordusunun Cənubi Qafqazda sülh prosesi çərçivəsində iştirak edəcəyi anlamına gəlirdi. Bu, Türkiyənin gələcəkdə bölgədə hərbi cəhətdən daha güclü olması üçün ilk addım hesab olunurdu. Türkiyənin bu addımı Ermənistanı narahat edir və Rusiyayı Türkiyənin artan gücünü qəbul etməyə məcbur edirdi. Ən əsası isə baş verən proseslər regionda maraqlı olan İran, ABŞ və Avropa Birliyi kimi oyunçuları itirilmiş fəaliyyətlərinə görə narahat edirdi (2, s.3 s).

İkinci Qarabağ müharibəsindəki qələbə Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərində yeni dövrün başlanğıcını qoydu. 15 iyun 2021-ci ildə Azərbaycan Respub-

likası ilə Türkiyə Cümhuriyyəti arasında müttəfiqlik haqqında “Şuşa Bəyannaməsi” imzalandı. İki ölkə arasında müttəfiqliyi ehtiva edən Şuşa Bəyannaməsi ilə Qafqazın tarixinin yenidən yazıldığını demək olar. Bu bəyannamə ilə 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra Türkiyənin Cənubi Qafqazdakı rolu haqqında səslənən fikirlərə, müzakirələrə Şuşada cavab verildi. Artıq Türkiyə Cənubi Qafqaz regionunda iki böyük gücdən biri hesab edilirdi. Bəyannamənin imzalanmasından sonra Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın birgə bəyanatında vurğulandı ki, Türkiyə Azərbaycanla birlikdə işğaldan azad olunmuş torpaqlarda quruculuq-bərpa işlərini bərabər aparacaq. Eyni zamanda bildirildi ki, bir daha bu hadisələrin yaşanmaması üçün də Azərbaycan Türkiyə birgə addımlar atacaq. Bu baxımdan, ən vacib məqam ondan ibarət idi ki, bundan sonra Azərbaycana ediləcək hər hansı bir təhdid, hücum Türkiyəyə qarşı edilmiş kimi qəbul olunacaq və Türkiyə anında Azərbaycanla bərabər bu məsələlərə cavab verəcək. Eyni zamanda, Türkiyəyə qarşı da ediləcək bu kimi addımlar Azərbaycana qarşı da edilmiş olacaq və Azərbaycan birmənalı olaraq Türkiyənin yanında olacaq. Bu Bəyannamə ilə Azərbaycanın Cənubi Qafqazda yeri və rolu daha da güclənməklə yanaşı, Türkiyənin rolu, Türk dövlətlərinin birliyi də güclənir. Artıq bu bölgəyə pis niyyətlərlə əl uzadanlara da çox ciddi bir cavab idi (5, s.1-2).

Müharibədən zəfərlə çıxan Azərbaycan və onu bu müharibədə heç vaxt tək qoymayan Türkiyə öz xalqının rifahı naminə yaranan yeni geosiyasi və geoiqtisadi vəziyyətdən hər zaman olduğu kimi ən çox faydalanan ölkələrdi. Hər iki tərəfin Cənubi Qafqazda geostrateji əməkdaşlığının yeni mərhələsində qazanacağı fayda var. Bu faydalar:

1. Azərbaycanın Ermənistan tərəfindən işğal olunmuş 20 faiz torpaqların azad etməsi nəticəsində bu rayonların ölkənin iqtisadi sistemində inteqrasiyası prosesinə başlandı. Bu proses çərçivəsində yeni investisiya imkanları yarandı ki, bu mühtdən faydalananların əksəriyyəti Türk iş adamlarıdır.

2. Keçmişdə qalmış Qarabağ münaqişəsinə son qoyulması Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin də dediyi kimi, yeni əməkdaşlıqların əsası oldu. Yeni əməkdaşlıqlar yeni layihələr və global inkişaf imkanları deməkdir. Türkiyənin Azərbaycanın strateji tərəfdaşı kimi bu layihələrdə də həlledici mövqedə olacağı şübhəsizdir.

3. Ermənistan ekspansionist mövqeyindən əl

çəkərsə, regionda yeni əməkdaşlıq imkanlarından yararlanmaq, yeni layihələrdə iştirak etmək imkanı əldə edə biləcəkdir. Bu, Cənubi Qafqazda daha mühüm strateji perspektivlərin formalaşmasına gətirib çıxaracaq. Bu halda həm Türkiyə, həm də Azərbaycan üçün faydalı investisiya layihələri həyata keçiriləcəkdir.

4. İkinci Qarabağ müharibəsi bir daha göstərdi ki, Türkiyə Cənubi Qafqazın geosiyasi mühitinin müəyyənedici aktorlarından biridir. Bu reallıq regionun gələcəyi üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan ilk növbədə Cənubi Qafqazda etibarlı tərəfdaş qazanıb. İkincisi, Türkiyənin Qafqaz regionunda effektiv siyasi oyunçuya çevrilməsi də, 10 noyabr 2020-ci ildə imzalanmış üçtərəfli bəyanatın həyata keçirilməsi üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Üçüncüsü, Türkiyənin Cənubi Qafqazda siyasi proseslərə qarışması Rusiyanın bölgədəki siyasi monopoliyasına son qoyur. Rusiya artıq öz şərtlərini qoyan tərəf deyil, Cənubi Qafqazda baş verən siyasi və iqtisadi proseslərin bərabərhüquqlu tərəfdarıdır. Bu yeni reallıq Rusiya-Azərbaycan, Rusiya-Türkiyə münasibətləri baxımından yeni səhifə açır. Yəni, qısa müddətdə Rusiyayı Türkiyənin ənənəvi rəqibi/düşməni kimi deyil, regionda orta q maraqları olan və bu maraqlara uyğun əməkdaşlıq edən tərəf kimi görmək olar.

5. İkinci Qarabağ müharibəsi Cənubi Qafqazdakı digər etnik problemlərin həlli üçün də mühüm təcrübə yaratdı. Problemin bu yolla həlli təkcə Azərbaycanın deyil, Türkiyənin də bölgədə təsirini artıracaq.

6. İkinci Qarabağ müharibəsini sonlandıran birgə bəyanatda Ermənistan ərazisindən keçmək şərti ilə Azərbaycanla Naxçıvan arasında yeni nəqliyyat dəhlizinin açılması nəzərdə tutulurdu. Bu, təkcə Naxçıvanın Azərbaycanın digər bölgələri ilə əlaqəsi üçün deyil, həm də Türkiyənin regionda baş verən iqtisadi proseslərdə daha fəal iştirak etməsi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bunun reallaşması əvvəlcə Ermənistan üçün zərərli görünərsə də, əslində bu ölkənin gələcəkdə Türkiyə və Azərbaycanla münasibətlərinin yaxşılaşmasına töhfə verəcək (4, s.63-78).

Türkiyə Azərbaycana açıq dəstəyi ilə Cənubi Qafqazda sülhün qurulmasında mühüm aktor olduğunu nümayiş etdirdi. İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı Türkiyənin münasibəti “Rusiya icazə vermədikcə Qarabağ problemi həll oluna bilməz” fikrinin çökməsinə səbəb oldu (3, s.14-19).

İkinci Qarabağ müharibəsindən dərhal sonra Türk Dünyası Türk Dövlətləri Təşkilatı adı altında yeni bir ölçü qazanmış və Türkiyə-Azərbaycan-Türkmənistan

tan üçlü zirvə toplantısı ilə enerji sahəsində əməkdaşlığın daha da yüksək səviyyəyə daşınması istiqamətində işlərə başlanılmışdır. Bundan əlavə, prezident R.T.Ərdoğanın iyun ayında Kipr Türk Cümhuriyyətinə səfərindən sonra Azərbaycana birbaşa uçuş həyata keçirməsi Kipr Türk Respublikasının tanınması istiqamətində mühüm addım kimi şərh edilib. Demək olar ki, bu inkişaf həm də İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra Türkiyə ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin inkişafının nəticəsidir.

2020-ci ilin noyabrında Ermənistanın məğlubiyyəti ilə başlayan yeni dövrün qalıbları Azərbaycan və Türkiyədir. İkinci Qarabağ müharibəsi Türkiyənin Cənubi Qafqazda mövqelərini gücləndirdi və bir daha Türkiyənin Cənubi Qafqazda həlledici aktordən biri olduğunu nümayiş etdirdi. İkinci Qarabağ müharibəsi bütün regional və global aktora göstərdi ki, Cənubi Qafqazda Türkiyəni istisna edən həll mümkün olmayacaq. Aydın oldu ki, Türkiyə ilə Azərbaycanın müttəfiqliyi regionun taleyinin həllində əsas rol oynayır. Türkiyənin regionda fəal bir aktor kimi varlığını sübut etməsi, şübhəsiz ki, Azərbaycan üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. 2020-ci ilin noyabrında müharibəni bitirən bəyannamənin maddələrinin həyata keçirilməsi üçün Türkiyənin varlığı da çox önəmlidir. Bundan başqa, Türkiyənin Qafqaz geosiyasətində fəal aktor olması Rusiyanın regionda monopoliyasının qırılması baxımından son dərəcə əhəmiyyətlidir. Gürcüstan və Ukrayna kimi ölkələr də Türkiyəni Rusiyayı Qara dənizdə balanslaşdırma biləcək müttəfiq kimi qəbul etməyə başlayıblar (7, s.1-2 s).

Nəticə

İkinci Qarabağ müharibəsində Azərbaycanın işğal altında olan torpaqlarını azad etməsində, tarixi qələbə qazanmasında Türkiyənin verdiyi konkret dəstək danılmaz faktordur. Bu səbəbdən də Azərbaycan və Türkiyə üçün işlədilən “Bir millət, iki dövlət” diskursu konkret məhsula çevrildi və iki ölkə arasında münasibətlər strateji tərəfdaşlıq səviyyəsində yeni mərhələyə yüksəldi. Türkiyə beynəlxalq aləmdə Azərbaycanın əsl müttəfiqi olduğunu bir daha sübut etdi. İkinci Qarabağ Müharibəsi həm regional, həm də global miqyasda öz əksini tapdı. Türkiyə Cənubi Qafqazda öz mövqelərini möhkəmləndirdi və regionda sülhün qurulmasında mühüm aktor olduğunu sübut etdi. Müharibəyə son qoyan razılaşmanın maddələrinin həyata keçirilməsi üçün Türkiyənin bölgədəki təsirini artırması çox vacibdir. Bu zəfər torpaqla-

rı qeyri-qanuni işğal altında olan dövlətlərə, xüsusilə türk və İslam dünyasına bu vəziyyətin sonsuza qədər davam etməyəcəyi mesajını verdi. Türkiyənin Qafqaz geosiyasetində fəal aktor olması Rusiyanın regionda monopoliyasının qırılması baxımından son dərəcə əhəmiyyətlidir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Alizade Nəzrin: "Azərbaycanın Qarabağ Zəfəri və Türkiyənin Cənubi Qafqazda Təsirinin Artması", ANKASAM, <https://www.ankasam.org/azerbaycanin-karabag-zafe-ri-ve-turkiyenin-guney-kafkasyada-increasing-ef/>, 2020. s 67

2. Aslanlı Araz (2020), "10. "Azərbaycan-Türkiyə Strateji Tərəfdaşlıq Sazişi və 2020-ci ildə Birgə Hərbi Təlimlər", Anadolu Agentliyi, 10.08.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/10-yilinda-azerbaycan-turkiye-stratejik-ortaklik-anlasmasi-ve-birge-harbi-masqlar/1937068>

3. Bilgin Mustafa Sıtkı: "Qarabağ zəfərinə aparılan proses və onun geopolitik nəticələri", ULISA12, (8), s 14-19, 2020. "Türkiyə Ermənistan əlaqələri möhkəmləndirməyə razıdır", CBC, 11.10.2009, <https://www.cbc.ca/news/world/turkey-armenia-agree-to-forge-ties-1.805150>, Prezident Rəhbərliyi Nəşrləri, Dağlıq Qarabağda 44 Gündə Zəfər: Türkiyə-Azərbaycan Qardaşlığının Nişanı, 1-ci nəşr, İstanbul 2021.

4. Çelikoy Emine/ "Azərbaycanda Nazirlər Şurası və İdarəetmə", Nazirlər Kabinetinin Kontekstində Müqayisəli Ölkə Araşdırmaları (Red. Metin Özkaral, Yasin Taşpınar), Nobel Akademik Nəşriyyat, Konya, 2020? s.63-78.

5. Əliyev İlham/ "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin, Ermənistan Respublikasının Baş Nazirinin və Rusiya Federasiyası Prezidentinin Bəyannaməsi", Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Korporativ Veb-saytı, 10.11. 2020, [https://president.az/articles/45924?\(2020,s.1-2s](https://president.az/articles/45924?(2020,s.1-2s)

6. Kona Gamze Güngörmüş: "Türkiyə-Azərbaycan Münasibətləri: Böyük Ümidlər-Uğursuz İnkışaflar və Nə Etməli", Panaroma Refereed e-dergi, <https://cesran.org/turkiye-azerbaycan-iliskileri-buyuk-umutlar-talihsiz-gelismeler-and-things-to-be-done.html>

7. Məmmədov Vüsal/ "Enerji sahəsində yeni əməkdaşlıq formatı yaradıldı: Türkiyə-Rusiya Azərbaycan", AzTV, 10.01.2020, <http://www.aztv.az/az/news/4384/enerji-sahesunu-yeni-emekdasliq-forma->

ti-yaranir-turkiye-rusiya-azerbaijan-marktehlilmark, s.1-2 s

XÜLASƏ

Azərbaycan Respublikasının 2020-ci ildə başladığı 44 günlük müharibədə Türkiyə Cümhuriyyəti ilə olan sıx əməkdaşlığı və müharibə sonrasında Türkiyənin göstərmiş olduğu dəstək iki ölkə arasında qarşılıqlı əlaqələrin mənşəyinin öyrənilməsinin zəruriliyini bir daha ortaya qoydu. Məqalədə iki dövlət arasında qarşılıqlı fəaliyyətin təkamülü izlənilir, onun daxili siyasi dəyişikliklərdən, dövlət və hökumət başçıların konkret fiqurlarından asılılığı təhlil edilir. Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin əsas mərhələləri və problemləri işıqlandırılır. Araşdırmada 2020-ci il Ermənistan-Azərbaycan müharibəsindən sonra Qarabağ ərazisində yaranmış mövcud vəziyyətə baxış təqdim olunur. İkinci Qarabağ müharibəsində Türkiyənin rolu təhlil edilmiş; müharibə və postmüharibə dövründə Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri tədqiq olunmuşdur.

Açar sözlər: İkinci Qarabağ müharibəsi, Azərbaycan, Türkiyə

Мустафаев Узейр Хабиль

**Государственное управление при Президенте
Азербайджанской Республики
Диссертация Академии**

ВЛИЯНИЕ ВТОРОЙ КАРАБАХСКОЙ ВОЙНЫ НА АЗЕРБАЙДЖАНО-ТУРЕЦКИЕ ОТНОШЕНИЯ РЕЗЮМЕ

Тесное сотрудничество Азербайджанской Республики с Турецкой Республикой в начавшейся в 2020 году 44-дневной войне и поддержка, оказанная Турцией после войны, еще раз выявили необходимость изучения истоков взаимоотношений между двумя странами. В статье прослеживается эволюция взаимной деятельности двух государств, анализируется ее зависимость от внутривнутриполитических изменений, конкретных фигур глав государств и правительств. Освещены основные этапы и проблемы азербайджано-турецких отношений. В исследовании представлен обзор современной ситуации на территории Карабаха после армяно-азербайджанской войны 2020 года. Проанализирована роль Турции во Второй Кара-

бахской войне; Изучены азербайджано-турецкие отношения в военный и послевоенный период.

Ключевые слова: *Вторая Карабахская война, Азербайджан, Турция.*

Mustafayev Uzeyir Habil
*Public Administration under the President of
Azerbaijan Republic*
Dissertation of the Academy

E-mail: u.mustafayev@konullu.az

**EFFECTS OF THE SECOND KARABAKH
WAR ON AZERBAIJAN-TURKEY
RELATIONS
SUMMARY**

The close cooperation of the Republic of Azerbaijan with the Republic of Turkey in the 44-day war that started in 2020 and the support provided by Turkey after the war once again revealed the need to study the origin of mutual relations between the two countries. The article traces the evolution of mutual activity between the two states, analyzes its dependence on internal political changes, specific figures of the heads of state and government. The main stages and problems of Azerbaijan-Turkey relations are highlighted. The study presents an overview of the current situation in the territory of Karabakh after the 2020 Armenian-Azerbaijani war. The role of Turkey in the Second Karabakh War was analyzed; Azerbaijan-Turkey relations during the war and post-war period have been studied.

Keywords: *Second Karabakh War, Azerbaijan, Turkey*